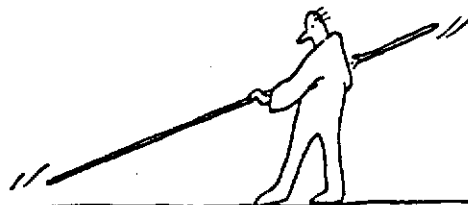

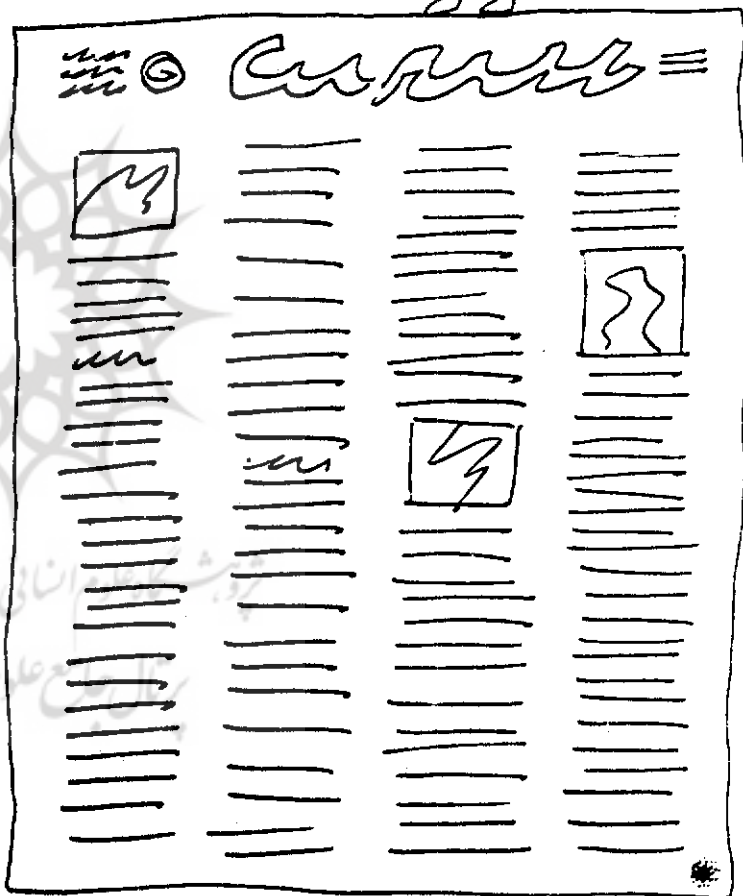
مسایل مدیریتی و تخصصی مطبوعات ایران

مینو بدیعی دزفولی*

● بیشتر پاسخگویان معتقدند به دلیل ضعف تخصصی و مدیریتی مطبوعات و توجه به مصلحت‌های سیاسی، مطبوعات فعلی همه رویدادهای جامعه را منعکس نمی‌کنند.

● بیشتر پاسخگویان معتقدند یک فرد به دلایل مختلف چون عدم قدرت و توانایی، خود محوری و نبود تقسیم کار تخصصی، قادر به اداره یک روزنامه بزرگ نیست.

” مینو بدیعی دزفولی، دارای فوق لیسانس مدیریت امور فرهنگی، و عضو تحریریه روزنامه کیهان است.

“

اشاره:

مقاله‌ای که از نظر می‌گذرانید، گزیده تحقیقی است که نویسنده آن را به عنوان پایان نامه فوق لیسانس خود در رشته مدیریت امور فرهنگی ارائه کرده و قسمتهایی از آن نیز در اولین سمینار بررسی مسایل مطبوعات ایران (اسفند ۱۳۶۹) خوانده شده است.

«رسانه»

نقش و رسالت مطبوعات، به عنوان یک وسیله ارتباط جمعی قدرتمند اجتماعی - که مبرر آزادی بیان و گسترش افکار و اندیشه‌های بشری باشد - در جامعه ایران چیست؟ مسلماً مطبوعات به مشابه یک ابزار قدرتمند تبلیغاتی و سیاسی، نقش بارزی در جامعه دارند. از این ابزار کارآمد، حکومتها و دولتها می‌توانند به شکلی مثبت یا به شکلی ویرانگر و تخریبی بهره گیرند.

در جامعه دموکرات و آزاد، مطبوعات تصویرگر و در واقع آینه مسایل و رویدادهای گوناگون اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و فرهنگی هستند و در شکل دادن به افکار عمومی و روشنگری، نقش موثری ایفا می‌کنند. تاثیر تحولات اجتماعی و سیاسی در دگرگونی و تغییر خط مشی و جهت گیریهای مطبوعات در هر جامعه‌ای غیرقابل انکار است.

مطبوعات کشور ما از دیر باز (از بدو شکل‌گیری تاکنون)، در راه پیشبرد اهداف اجتماعی و سیاسی و اقتصادی خود، با موانع بسیاری روبه رو بوده‌اند. نبودن نگرش آزادی خواهانه در مورد فعالیت مطبوعات، هم چنین وجود نظام سانسور دولتی، عملاً راه را برگسترش فعالیت مطبوعات در جهت روشنگریهای اجتماعی می‌بست. از سوی دیگر، نبود نظام حرفه‌ای مطبوعات و مشخص نبودن جایگاه روزنامه نگار در جامعه و مشکلات و نارساییهایی که در سازمان و مدیریت و نظام تشکیلاتی و قوانین مطبوعاتی وجود

داشته و دارد، راه مطبوعات را برای تحول و دگرگونی، در رسیدن به اهداف توسعه اقتصادی اجتماعی، سد کرده است. از دیدگاهی عمومی و کلی می‌توان روی این قضیه تاکید داشت که بروز تحول زیر بنایی در مطبوعات ایران، مستلزم تغییرات اساسی در اوضاع اقتصادی اجتماعی است. اما اگر بادی محدودتر و یا فرضیه‌های مشخصتر به مسایل مطبوعات نگریسته شود، بسیاری از ضعفها و نارساییهای مدیریتی و آموزشی و تخصصی، در حیطه وظایف مطبوعات فعلی قد علم می‌کند. مسلماً برای برخورد با این مسایل می‌باید تحقیقات همه جانبه و گسترده‌ای در حیطه کار مطبوعات به خصوص روزنامه‌ها و نشریات فعلی انجام داد.

مروری مختصر بر تاریخچه مطبوعات ایران، روشنگر این قضیه است که ابعاد سازمانی، مدیریتی و تخصصی روزنامه‌ها و نشریات گوناگون تحت تاثیر مسایل سیاسی - اجتماعی در دوره‌های مختلف، از کارایی لازم برخوردار نبوده است. در حال حاضر، با گذشت ۱۲ سال از انقلاب ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷، هر چند تغییرات مشخصی (منطبق با سیاستهای جاری روز) در ساختار مدیریت و تشکیلات مطبوعاتی روی داده، اما این تغییرات، به هیچ وجه نتوانسته است مسایل موجود در این زمینه را از میان بردارد، مسایلی چون:

۱. نبودن الگوی مشخص مدیریت برای اداره مطبوعات و روزنامه‌های پرتیراژ

۲. به کار نگرفتن نیروهای متخصص روزنامه‌نگاری در جایگاه حرفه‌ای معین و مشخص در مطبوعات

۳. تبدیل کردن سازمان تحریری روزنامه‌های پرتیراژ به تشکیلات خشک اداری (درحالی که نظام مدیریت و سازمانی در مطبوعات بزرگ، با توجه به ویژگیهای کار روزنامه نگاری، می‌باید متفاوت باشد)

۴. نبود استقلال حرفه‌ای خبرنگار و تضمین نکردن امنیت شغلی برای روزنامه‌نگار

۵. نبود تشکیلات خاص صنفی روزنامه‌نگاران
۶. نداشتن مصونیت سیاسی برای حرفه روزنامه‌نگاری.

به طور کلی، می‌توان گفت که تاثیر مسایل بنیادی سیاسی و اجتماعی بر ساختار درونی مطبوعات و سایر وسایل ارتباط جمعی، تاثیر علت بر معلول است. بنابراین، متحول شدن نظام تشکیلاتی مطبوعات، مستلزم دموکراتیزه شدن ساختار سیاسی - اجتماعی جامعه است. البته این نوشته ضمن اینکه سعی دارد ضرورت این مسئله را به طور ضمنی بیان کند، هدف عمده‌اش را بررسی مسایل تشکیلاتی و تخصصی مطبوعات قرار داده است. با توجه به این مسئله، می‌توان سؤالاتی در ارتباط با موضوع مورد بحث مطرح کرد:

۱. چه نوع آموزشی از گذشته برای تربیت روزنامه‌نگار در جامعه ما وجود داشته است و در شرایط کنونی این آموزشها چگونه پیش برده می‌شود؟

۲. آیا به کارگیری الگوها و تکنیکهای آموزش روزنامه‌نگاری به سبک و سیاق غرب، در ایران لازم است یا نه؟

۳. اگر قرار باشد نحوه تعلیم و آموزش خبرنگار و روزنامه‌نگار منطبق با شرایط اقتصادی اجتماعی و سیاسی کشور تغییر کند، چه طرحها و الگوهای را می‌توان در این زمینه برگزید و تدوین کرد؟

۴. مدیریت و سازماندهی و تشکیلات تحریری در مطبوعات، از آغاز تاکنون، به چه شکل بوده است؟

۵. آیا پی افکنی نظم نوین مدیریت در مطبوعات ایران ضروری است؟

۶. چه نوع الگوی مدیریت را می‌توان با در نظر داشتن وضع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ایران برای اداره مطبوعات و موسسات مطبوعاتی پیشنهاد کرد؟

۷. مطبوعات چه سیری را از نظر وجود سانسور و مبارزه برای کسب آزادی بیان و تعمیق آن تاکنون طی کرده‌اند؟

۸. تأثیر تحولات سیاسی و اجتماعی در وضع درونی و ساختار تشکیلاتی و مدیریت مطبوعات چه بوده است؟
۹. بهترین شکل نظام تشکیلاتی و مدیریت مطبوعات از دیدگاه خبرنگاران چیست؟

اهداف تحقیق

هدف عمده این تحقیق، بررسی ساختار درونی مطبوعات و تأثیر عوامل سیاسی و اجتماعی بر آن در دوره‌های مختلف تاریخی است، برای شناخت گره‌ها و معضلات مدیریتی و سازمانی و آموزشی در جراید ایران. با شناخت مسایل، می‌توان راه‌حل‌های کاربردی مشخصی را برای رفع این معضلات ارائه داد. با در نظر داشتن این مسئله که عقب ماندگی مطبوعات ناشی از معضلات مدیریتی، سازمانی و آموزشی است، می‌توان هدف دیگر این تحقیق را، شناخت الگوهای جدید مدیریتی و تشکیلاتی برای مطبوعات ایران دانست. این قبیل الگوها و تشکیلات، ضرورتاً می‌باید بر تأمین نیازهای خبری و اطلاعاتی مردم و جامعه منطبق باشد.

از سوی دیگر، هدف این است که با ایجاد تشکیلات و مدیریت نوین در مطبوعات، زمینه ارتقای حرفه‌ای و آموزشی خبرنگاران و روزنامه‌نگاران را فراهم آورد.

فرضیه‌های تحقیق

ردر مورد این تحقیق، فرضیه‌هایی مطرح است، به شرح زیر:

۱. مطبوعات فعلی دارای الگوی مناسب مدیریت نیستند.
۲. مدیریت‌های مطبوعات، به دلیل کم توجهی به تخصص روزنامه‌نگاری، در پیشبرد وظایف خود با دشواری رو به رو هستند.
۳. قدرتی وجود ندارد که بتوان اجرایی مدیریت بخش تحریر و چاپی، موسسات مطبوعاتی بزرگ پایینی را تقویت این بخش از مدیریت در بهبود وضع مطبوعات موثر است.

۴. بی‌توجهی به تخصص روزنامه‌نگاری در مطبوعات، سبب افت کمی و کیفی این نشریات می‌شود.
۵. از ابتدای شکل‌گیری مطبوعات تا کنون، در کشور ما نظام تشکیلاتی و سازمانی مناسبی برای جراید وجود نداشته است.
۶. وجود دیوان سالاری در مطبوعات بزرگ، به روند کار فرهنگی این نهادها لطمه زده است.

تعیین متغیرها

در این تحقیق، بررسی متغیرهای موجود نشان می‌دهد که نظام سیاسی، سیستم سانسور، شرایط فرهنگی جامعه، تحولات اجتماعی و نهضت‌های انقلابی، جزو متغیرهای مستقل محسوب می‌شوند. و متغیرهای وابسته، همان عامل مدیریت و تخصص و آموزش سازماندهی در مطبوعات است. هرگاه متغیرهای مستقل با تغییراتی روبه‌رو شوند، مسلماً متغیرهای وابسته دگرگون خواهند شد. تحول در نظام سیاسی، تغییراتی در خط مشی و شیوه اداره مطبوعات به وجود می‌آورد.

همین‌طور، برقراری یا استقرار نیافتن نظام سانسور موجب شکوفایی یا عقب ماندگی در محتوای مطبوعات خواهد شد. شرایط فرهنگی نظیر تاسیس و گسترش دانشگاه‌ها و ایجاد رشته روزنامه‌نگاری در سطح دانشگاهی، متغیر مستقلی است که در متغیرهای وابسته مدیریت و تخصص در مطبوعات تأثیر می‌گذارد.

همچنین هرگونه سازماندهی و مدیریت مطلوب در مطبوعات، با تحولات اجتماعی و وقوع نهضت‌های انقلابی در جهان سوم ارتباطی تنگاتنگ دارد.

روش تحقیق

در این بررسی، از روش پیمایشی^۱ و کتابخانه‌ای استفاده شده است.

الف. روش کتابخانه‌ای

طبیعی است که برای کند و کاو در هر مسئله اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، باید زمینه‌های تاریخی آن را مورد بررسی قرار

● بیشتر پاسخگویان معتقدند که

مدیران مطبوعات

می‌بایست از میان خبرنگاران

انتخاب شوند،

زیرا آنها به دلیل تخصص و آشنایی

با مشکلات حرفه‌ای و

شغلی

بهتر از دیگران می‌توانند

نشریه را اداره کنند.

● مروری مختصر بر

تاریخچه مطبوعات ایران،

روشنگر

این قضیه است که ابعاد سازمانی،

مدیریتی و تخصصی

روزنامه‌ها و نشریات گوناگون،

تحت تأثیر

مسایل سیاسی - اجتماعی

در

دوره‌های مختلف، از

کار آبی لازم

برخوردار نبوده

است.

داد. برای شناخت نحوه شکل گیری و رشد مطبوعات در ایران و علل عقب ماندگی ساختار مطبوعاتی، بهترین روش استفاده از منابع تاریخی و کتابخانه‌ای است. در این مورد، لازم است توضیحی داده شود که تحقیقات انجام شده درباره مطبوعات در ایران، بسیار محدود بوده و از یک روش منظم تحقیقاتی تبعیت نکرده‌اند. این گفته درباره وضع مدیریت و تخصص در مطبوعات ایران (به شکل مجزا) نیز صادق است. بنابراین روش کتابخانه‌ای روشی است که بر مشاهده غیر مستقیم و بر اساس اسناد، مدارک، کتابها و مطبوعات استوار می‌باشد.

ب. روش پیمایشی

این روش از طریق تدوین پرسشنامه همراه با مصاحبه با خبرنگاران و دست اندرکاران مطبوعات بوده است. این پرسشنامه در اختیار ۵۰ نفر از کارکنان بخشهای تحریری روزنامه و نشریات وابسته به موسسه کیهان (به عنوان جامعه نمونه) قرار گرفته است.

گردآوری اطلاعات

همان گونه که اشاره شد، گردآوری اطلاعات از دو طریق بوده است: (۱) از طریق پرسشنامه و گفتگو با دست اندرکاران مطبوعات، (۲) از طریق مراجعه به کتابها، مجلات، مقالات و... نکته دیگر اینکه، روش آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده نیز بر اساس درصددگیری بوده است.

تحقیق در مسایل مدیریتی، آموزشی و تخصصی مطبوعات

همان طور که گفته شد، برای بررسی مسایل مدیریتی و تخصصی و حرفه‌ای مطبوعات، یک تحقیق پیمایشی از طریق پرسشنامه با سوالات باز و بسته انجام شده است. این پرسشنامه در اختیار ۵۰ نفر از کارکنان بخشهای تحریری موسسه کیهان قرار گرفته است. خطوط کلی پرسشنامه درباره مسایل تخصصی و مدیریتی فعلی مطبوعات بوده است و با تجزیه و تحلیل

جوابهای به دست آمده از این پرسشنامه، سعی شده است که راه حلهایی برای مشکلات فعلی مطبوعات پیدا شود. کسانی که به پرسشنامه پاسخ داده‌اند، از کارکنان حرفه‌ای خبرنگاری و روزنامه نگاری بوده‌اند و سوابق مختلفی در عرصه کار مطبوعات داشته‌اند. از این عده ۱۸ نفر زن و ۳۲ نفر مرد بوده‌اند. از بین پاسخگویان، ۲۸ نفر مدرک لیسانس در زمینه‌های روزنامه‌نگاری، جامعه شناسی و علوم ارتباطات و ادبیات، و چهار نفر مدرک فوق لیسانس داشته‌اند. چهار نفر دیگر نیز دانشجوی دوره لیسانس یا فوق لیسانس بوده‌اند. سابقه کار این افراد در مطبوعات از ۲ سال تا ۲۸ سال متغیر بوده است. ۳۳ نفر از این افراد در تحریریه روزنامه کیهان کار می‌کنند، ۴ نفر آنها در کیهان هوایی، ۸ نفر در مجله زن روز و ۵ نفر دیگر در مجله کیهان ورزشی (جدول شماره ۱).

آموزش مطبوعاتی

در جواب این سوال که چه نوع آموزشی را برای خبرنگاران مطبوعات پیشنهاد می‌کنید، ۲۹ نفر از پاسخگویان، آموزش دانشگاهی را برگزیدند. سه نفر آموزش کوتاه مدت در محل کار را انتخاب کردند. یک نفر بر آموزش قبل از دانشگاه تاکید کرد. سه نفر تشکیل دوره‌های آموزش عملی را بدون تدریس مسایل تئوری ترجیح دادند. ۱۲ نفر آموزش در سطوح قبل از دانشگاه، به اضافه آموزش کوتاه مدت در محل کار و همچنین آموزش دانشگاهی و تشکیل دوره‌های آموزش عملی بدون تدریس مسایل تئوری را (همراه با یکدیگر) مد نظر قرار دادند و ۲ نفر نیز با انتخاب جواب «سایر»، به شیوه‌های پیشرفته آموزش خبرنگاری در جهان معاصر و اعزام دانشجو به خارج از کشور و دعوت از استادان روزنامه‌نگاری جهان اشاره داشتند (جدول شماره ۲).

● جدول شماره ۱، مشخصات پاسخگویان از لحاظ میزان تحصیلات

جمع	لیسانس	فوق لیسانس	دانشجو	دیپلم
۵۰ نفر	۲۸ نفر	۴ نفر	۲ نفر	۱۲ نفر

● جدول شماره ۲، پیشنهادهای پاسخگویان برای آموزش خبرنگاران مطبوعات

جمع	آموزش کوتاه مدت در محل کار	آموزش دانشگاهی	تشکیل دوره‌های آموزش عملی از دانشگاه	آموزش قبل از دانشگاه	همه موارد سایر
۵۰	۳	۲۹	۳	۱	۱۲

با توجه به جدول شماره ۲، ۵۸ درصد از پاسخگویان آموزش دانشگاهی را برای خبرنگاران مطبوعات ضروری می‌دانند و ۲۴ درصد از پاسخگویان معتقدند که آموزش تخصصی روزنامه نگاری باید در ابعاد مختلف تحصیلی از سطوح قبل از دبیرستان شروع شده، تا سطح دانشگاه رسیده، و تا تشکیل دوره‌های کلاسه‌های آموزش عملی دنبال شود. تنها ۶ درصد از پاسخگویان، آموزش کوتاه مدت را در محل کار کافی می‌دانند. ۶ درصد هم به تشکیل

با توجه به جدول شماره ۱، ۵۶ درصد از پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی لیسانس بوده‌اند، و ۲۸ درصد دارای مدرک دیپلم دبیرستان. با توجه به این مسئله، صددرصد از پاسخگویان در جواب این پرسش که آیا خبرنگاران به آموزش تخصصی و حرفه‌ای نیازمند هستند، گفته‌اند «بلی». بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که کارکنان بخش تحریری موسسه کیهان، آموزش تخصصی و حرفه‌ای خبرنگاران را امری جدی و لازم می‌دانند.

دوره‌های آموزش عملی بدون تدریس مسابیل تئوری اشاره می‌کنند. دو درصد از پاسخگویان نیز اعتقاد دارند که آموزش قبل از دانشگاه برای انجام حرفه روزنامه‌نگاری کافی است. ۴ درصد نیز آموزش خبرنگاری پیشرفته را از طریق اعزام دانشجو و دعوت از استادان خارجی لازم می‌دانند.

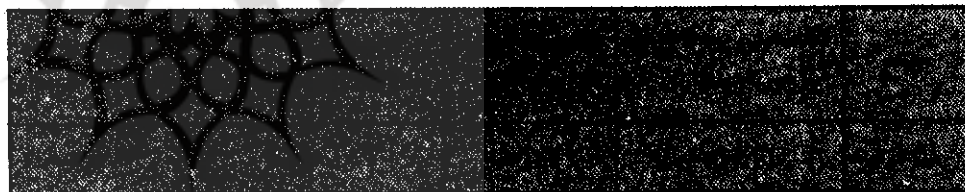
دلایل ضرورت آموزش دانشگاهی

از میان ۲۹ نفر از پاسخگویان که معتقد بودند آموزش دانشگاهی برای حرفه روزنامه‌نگاری و تربیت و آموزش خبرنگار ضروری است، ۶ نفر آنها دلیل این مسئله را تخصصی بودن حرفه روزنامه‌نگاری ذکر کرده‌اند و ۱۰ نفر دیگر، داشتن تحصیلات دانشگاهی را به دلیل کسب اطلاعات تئوریک لازم درباره حرفه روزنامه‌نگاری، ضروری دانستند. ۵ نفر معتقد بودند که کسب معلومات و اطلاعات در ارتباط با این حرفه، قبل از دانشگاه و از طریق عملی میسر نیست. ۸ نفر دیگر به این دلیل آموزش دانشگاهی را برای خبرنگاران لازم دانستند که اعتقاد دارند تحصیلات، قدرت و کارایی حرفه‌ای فرد را بیشتر می‌کند (جدول شماره ۳).

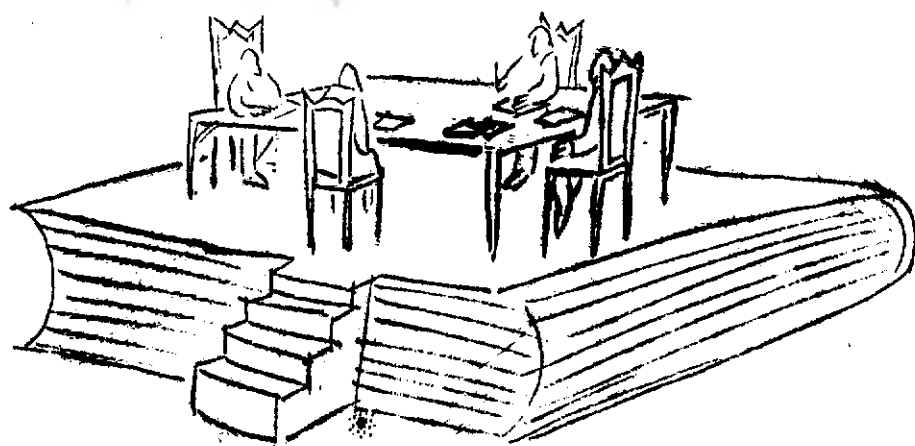
۱۲ نفر از پاسخگویان همه موارد آموزش عملی و تئوری و گذراندن دوره‌های آموزشی را در سطوح قبل و بعد از دانشگاه، برای خبرنگاران ضروری دانستند. دلایلی که این گروه برای نظر خویش تعیین کرده‌اند، به شرح زیر است:

۵ نفر از پاسخگویان معتقدند که آموزش تئوری بدون آموزش عملی میسر نیست و کارایی چندانی ندارد. ۴ نفر از آنها اعتقاد دارند که برای آشنایی با آخرین پیشرفت‌های حرفه روزنامه‌نگاری، بهتر است که آموزش به طور مداوم ادامه داشته باشد. یک نفر از پاسخگویان، آموزش عملی توأم با تئوری را به اضافه سایر آموزشها، برای آشنایی هر چه بیشتر خبرنگار با محیط کار و جامعه لازم دانسته است. ۲ نفر دیگر، هر سه دلیل بالا را- که مطرح شد- عنوان کرده‌اند.

● جدول شماره ۳، دلایل ضرورت آموزش دانشگاهی برای رشته روزنامه‌نگاری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

خود شما به عنوان یک خبرنگار و روزنامه‌نگار چه آموزشی دیده‌اید؟ پاسخهای زیر را ارائه کرده‌اند:

۲۴ نفر آموزش کوتاه مدت در محل کار دیده‌اند.

۱۵ نفر لیسانس روزنامه‌نگاری و ارتباطات داشته‌اند.

۱۱ نفر اساساً آموزش ندیده‌اند.

بدین ترتیب، ۴۸ درصد پاسخگویان از آموزش کوتاه مدت در محل کار برخوردار بوده‌اند. ۳۰ درصد دارای یک مدرک تحصیلی بوده که ارتباط هماهنگی با کارشان داشته است. ۲۲ درصد به طور کلی آموزشی در ارتباط با حرفه روزنامه‌نگاری ندیده‌اند (جدول شماره ۷).

تأثیر تخصص و تحصیلات در حرفه روزنامه‌نگاری

سؤال دیگر پرسشنامه، در مورد تأثیر تخصص و تحصیلات بر کار بوده است. البته این پرسش بدون اشکال نبوده است. زیرا از آنجا که کیفیت کار را نمی‌توان براساس آن اندازه‌گیری کرد، بنابراین پاسخ مطمئنی از آن به دست نمی‌آید. به هر صورت، ۱۶ نفر از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که تحصیلات و تخصص آنها تا حدی بر کارشان تأثیر داشته است. ۱۵ نفر معتقدند که تحصیلات آنها، بهترین ابزار کارشان بوده است و بسیار زیاد در کارشان تأثیر گذاشته است. ۳ نفر از آنها نیز تأثیر تجربه را در کار خود، بیش از تحصیلات دانسته‌اند. ۶ نفر از آنها، علاقه به کار را مهمتر از تحصیلات و تخصص تلقی

خبرنگاران بهتر شده است و یک نفر از آنها هم عنوان کرده که آموزش نسبت به قبل انقلاب فوقی نکرده است.

بدین ترتیب، ۵۰ درصد از پاسخگویان نظری ابراز نداشته‌اند و ۴۲ درصد از آنان آموزش خبرنگاران را نسبت به بعد از انقلاب بدتر توصیف کرده‌اند. ۶ درصد نیز اعتقاد دارند که آموزش بهتر شده است و دو درصد هم تفاوتی را در آموزش خبرنگاران قبل و بعد از انقلاب مشاهده نکرده‌اند (جدول شماره ۵).

در باره افزایش عده خبرنگاران نسبت به قبل از انقلاب، ۲۱ نفر از پاسخگویان مطرح کرده‌اند که بعد از انقلاب، تعداد خبرنگاران زیادت‌تر شده است. ۲۵ نفر هم نظری ابراز نداشته‌اند و ۳ نفر هم گفته‌اند کمتر شده و یک پرسشنامه هم بدون پاسخ بوده است (جدول شماره ۶).

پاسخگویان در جواب این سوال که

بدین ترتیب، ۱۰ درصد از پاسخگویان به مسئله ارتباط آموزش ثوری با تحصیلات کلاسیک اشاره داشتند. ۸ درصد برای آشنایی با پیشرفتهای فنی و تکنیکی روزنامه‌نگاری، آموزش خبرنگاران را در عرصه کار و در دانشگاه با اهمیت قلمداد کردند. ۲ درصد نیز آشنایی با محیط کار و جامعه را به عنوان یکی از دلایل مهم آموزش «ثوری با عمل» مهم دانستند (جدول شماره ۴).

آموزش خبرنگاران پس از انقلاب

یکی از سؤالات پرسشنامه، مربوط به آموزش خبرنگاران پس از انقلاب بوده است. ۲۵ نفر از پاسخگویان در پاسخ این سؤال گفته‌اند که «نظری ندارند و نمی‌دانند». ۲۱ نفر از آنها هم معتقدند که آموزش خبرنگاران نسبت به قبل از انقلاب بدتر شده است. ۳ نفر از آنان هم اعتقاد دارند که آموزش

● جدول شماره ۴، دلایل آموزش توأم دانشگاهی و عملی و کوتاه مدت

مجموع	ارتباط آموزش تحصیلی با ثوری	آشنایی با پیشرفتهای روزنامه‌نگاری	آشنایی با محیط کار	ارتباط با عمل
۱۰ درصد	۱۰ درصد	۸ درصد	۲ درصد	۳ درصد

● جدول شماره ۵، آموزش خبرنگاران نسبت به قبل از انقلاب

مجموع	بهتر شده	بدتر شده	توقیف نگرفته	نظری ندارند و نمی‌دانند
۱۰۰ درصد	۶ درصد	۳۶ درصد	۱ درصد	۵۷ درصد

● جدول شماره ۶، عده خبرنگاران نسبت به قبل از انقلاب

مجموع	بیشتر شده	کمتر شده	تغییر نکرده	بدون پاسخ
۱۰۰ درصد	۴۲ درصد	۶ درصد	۵۰ درصد	۲ درصد

● جدول شماره ۷، تخصص و تحصیلات پاسخگویان

مجموع	لیسانس روزنامه‌نگاری و ارتباطات	آموزش دیده در محل کار	آموزش ندیده	بدون پاسخ
۱۰۰ درصد	۱۵ درصد	۳۰ درصد	۲۲ درصد	۳۳ درصد

● جدول شماره ۸، تأثیر تخصص و تحصیلات پاسخگویان بر حرفه‌شان

عوامل	مؤثر بوده	مؤثر نبوده	مؤثر نبود	مؤثر بود
عوامل تخصصی	۲۴ درصد	۷۶ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل تحصیلاتی	۲۴ درصد	۷۶ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل اجتماعی	۱۸ درصد	۸۲ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل مدیریتی	۱۲ درصد	۸۸ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل سازمانی	۱۲ درصد	۸۸ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل حرفه‌ای	۱۲ درصد	۸۸ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل دیگر	۹ درصد	۹۱ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
جمع	۲۴ درصد	۷۶ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد

● جدول شماره ۹، عوامل مؤثر در کار روزنامه‌نگاری

عوامل	مؤثر بوده	مؤثر نبوده	مؤثر نبود	مؤثر بود
عوامل تخصصی	۲۶ درصد	۷۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل تحصیلاتی	۲۶ درصد	۷۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل اجتماعی	۱۶ درصد	۸۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل مدیریتی	۱۶ درصد	۸۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل سازمانی	۱۶ درصد	۸۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل حرفه‌ای	۱۶ درصد	۸۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
عوامل دیگر	۹ درصد	۹۱ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد
جمع	۲۶ درصد	۷۴ درصد	۱۰۰ درصد	۰ درصد

و وجود سانسور مهمترین نقش را دارد و ۲۴ درصد این افراد هم به نقش عوامل تخصصی و حرفه‌ای به عنوان مهمترین عامل اشاره کرده‌اند.

پاسخگویان در مقوله گزارش نویسی، نقش عوامل تخصصی و حرفه‌ای را بیشتر از سایر عوامل سیاسی و مدیریتی و سازمانی مؤثر دانسته‌اند. به طوری که ۱۹ نفر از آنها جواب داده‌اند که عوامل تخصصی بیشتر از عوامل سیاسی و اجتماعی و مدیریتی در گزارش نویسی مؤثر است. ۱۲ نفر نیز عوامل سیاسی و وجود سانسور را در گزارش نویسی مؤثر دانسته‌اند و ۹ نفر نیز به عوامل اجتماعی بها داده‌اند.

بدین ترتیب، ۳۸ درصد از پاسخگویان بر عوامل تخصصی و حرفه‌ای پرکار گزارش نویسی تأکید داشته و ۲۴ درصد هم بر عوامل سیاسی و وجود سانسور انگشت گذاشته‌اند. ۱۸ درصد هم عوامل اجتماعی را عمده دانسته و ۸ درصد هم عوامل مدیریتی و سازمانی را مهم شمرده‌اند (جدول شماره ۹).

در مجموع می‌توان گفت پاسخگویان - که همگی از کارکنان تحریریه مؤسسه کیهان بوده‌اند - عوامل سیاسی و وجود سانسور را در خبرنگاری بسیار مؤثر می‌دانند. به اعتقاد آنها، عوامل تخصصی و حرفه‌ای در گزارش نویسی تأثیر زیادی دارد، اما عامل مدیریتی و سازمانی نقش کمتری را در این زمینه بازی می‌کند. در مورد دلیل تأثیر مستقیم عوامل سیاسی و سانسور بر کار خبرنگاری و گزارش نویسی، ۲۰ نفر از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که دلیل این کار جهت دادن سیاستها و اخبار توسط دولت است و ۴ نفر از آنها، دلیل این مسئله را تعمیق نیافتن نقش مستقل مطبوعات در

خبرنویسی بیشتر از عوامل دیگر مؤثر است. ۲ نفر دیگر عوامل اجتماعی را در این زمینه عمده توصیف کرده‌اند و یک نفر نیز از سایر عوامل نام برده است.

بدین ترتیب، ۵۲ درصد از پاسخگویان معتقدند که عوامل سیاسی و وجود سانسور مهمترین نقش و تأثیر را در خبرنگاری دارد. ۲۶ درصد از پاسخگویان نیز به عوامل تخصصی و حرفه‌ای در این زمینه بها می‌دهند. ۱۶ درصد، عوامل مدیریتی و سازمانی را عمده می‌دانند و ۴ درصد هم به عوامل اجتماعی توجه دارند.

در مورد مقاله نویسی نیز ۲۰ نفر از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که عوامل سیاسی و وجود سانسور مهمترین تأثیر را در مقاله نویسی دارد. ۱۷ نفر نیز به عوامل تخصصی و حرفه‌ای اشاره کرده‌اند و ۵ نفر هم عوامل مدیریتی و سازمانی را در این مورد مؤثر شمرده‌اند و ۲ نفر هم به عوامل اجتماعی اشاره کرده و بقیه پاسخی ندادند. بدین ترتیب، ۴۰ درصد از پاسخگویان معتقدند که در مقاله نویسی عوامل سیاسی

کرده‌اند. ۶ نفر هم جواب داده‌اند که تحصیلات و تخصصشان در کارشان بی تأثیر بوده است. ۲ نفر جوابی در این مورد نداده‌اند. ۲ نفر دیگر هم مطرح کرده‌اند که مطالعه جانبی بیشتر از تحصیلات و تخصص در کارشان مؤثر بوده است (جدول شماره ۸).

تأثیر عوامل سیاسی و اجتماعی و مدیریتی بر کار روزنامه‌نگاری

به منظور بررسی عوامل سیاسی، اجتماعی و مدیریتی بر کار و حرفه روزنامه‌نگاری، این سؤال با پاسخگویان مطرح شد که کدام یک از عوامل سیاسی و تخصصی و اجتماعی بر مقاله نویسی و گزارش نویسی و خبرنگاری مؤثرتر است. ۲۶ نفر از پاسخگویان، عوامل سیاسی و وجود سانسور را در محتوای خبرنگاری بسیار مهم توصیف کرده‌اند. ۶ نفر عوامل مدیریتی و سازمانی را در خبرنگاری مهمتر از عوامل دیگر دانسته‌اند. ۱۳ نفر معتقدند که عوامل تخصصی و حرفه‌ای در

● جدول شماره ۱۰، نقاط ضعف مطبوعات از لحاظ مدیریتی و سازماندهی

ردیف	نقاط ضعف	درصد
۱	ضعف در مدیریت منابع انسانی	۴۰
۲	ضعف در مدیریت مالی	۳۵
۳	ضعف در مدیریت فنی	۳۰
۴	ضعف در مدیریت روابط عمومی	۲۵
۵	ضعف در مدیریت حقوقی	۲۰
۶	ضعف در مدیریت اطلاعات	۱۵
۷	ضعف در مدیریت بازاریابی	۱۰
۸	ضعف در مدیریت برنامه ریزی	۵
۹	ضعف در مدیریت کنترل	۵
۱۰	ضعف در مدیریت ارزیابی عملکرد	۵

● جدول شماره ۱۱، الگوی مدیریتی مناسب برای مطبوعات

ردیف	عناصر الگوی مدیریتی	درصد
۱	مدیریت منابع انسانی	۵۸
۲	مدیریت مالی	۴۵
۳	مدیریت فنی	۳۵
۴	مدیریت روابط عمومی	۳۰
۵	مدیریت حقوقی	۲۵
۶	مدیریت اطلاعات	۲۰
۷	مدیریت بازاریابی	۱۵
۸	مدیریت برنامه ریزی	۱۰
۹	مدیریت کنترل	۵
۱۰	مدیریت ارزیابی عملکرد	۵

● اعمال مدیریت فردی تحت عنوان مدیر مسئول، صاحب امتیاز یا حتی سردبیر، منجر به انحصارگرایی و خود محوری و کم توجهی به نیازهای جامعه مطبوعات می شود. بنابراین بهترین راه، مدیریت شورایی است.

مدیریت فردی تأکید داشتند. ۸ نفر روی شکلهای دیگر مدیریت انگشت گذاشتند و ۲ نفر هم در این مورد نظری ندارند (جدول شماره ۱۱).

بدین ترتیب، ۵۸ درصد از پاسخگویان به ضرورت ایجاد مدیریت شورایی در مطبوعات اشاره دارند. ۲۲ درصد الگوی مدیریت فردی در مطبوعات را انتخاب کرده اند، ۱۶ درصد شکلهای دیگر مدیریت را، نظیر تلفیقی از مدیریت جمعی و فردی و مدیر در راس یک شورا، پیشنهاد می کنند. ۱۴ نفر از پاسخگویان مدیریت شورایی را به عنوان الگوی صحیح مدیریت برای مطبوعات انتخاب کرده اند، زیرا معتقدند که یک فرد نمی تواند در همه امور صاحب نظر باشد. به اعتقاد آنها، در امور روزنامه نگاری نیاز به مشورت و همین طور استفاده از دیدگاههای مختلف است.

۶ نفر از این افراد، مدیریت شورایی را به دلیل تقسیم کارها پیشنهاد می کنند و ۹ نفر دیگر، برای کاهش اشتباهات و جلوگیری از خود محوری معتقدند که مدیریت شورایی بهتر از سایر شکلهای مدیریت است.

نقاط ضعف مطبوعات از ابعاد مدیریت در جواب این سؤال که نقاط ضعف فعلی مطبوعات را از ابعاد مدیریت، در چه می دانید، ۳۵ نفر به مسایل سه گانه کم توجهی به ابعاد روزنامه نگاری تخصصی، نداشتن سازماندهی مطلوب تحریری و اداری و نبود مدیریتهای قوی اشاره کردند. ۷ نفر از کسانی که به این سوال جواب دادند، بی توجهی به ابعاد روزنامه نگاری تخصصی را ضعف عمده مطبوعات از لحاظ مدیریتی برشمردند. ۳ نفر دیگر، نداشتن سازماندهی مطلوب تحریری و اداری را ذکر کردند. و ۳ نفر دیگر، روی نبود مدیریتهای قوی انگشت گذاشتند و ۲ نفر دیگر به عدم توازن در تقسیم کار بین اعضای یک نشریه و هم چنین غیر فرهنگی بودن مدیران اشاره داشتند (جدول شماره ۱۰).

الگوی مناسب مدیریت

۲۹ نفر از کسانی که به پرسشنامه جواب دادند، مدیریت شورایی را بهترین الگوی مدیریت برای مطبوعات و روزنامه های کثیرالانتشار دانستند و ۱۱ نفر آنها، بر

جامعه می دانند، یک نفر نیز عنوان کرده است که تأثیر عوامل سیاسی به دلیل حساسیت وضع سیاسی کشور است.

بدین ترتیب، ۴۰ درصد از پاسخگویان دلیلی که برای تأثیر عوامل سیاسی ذکر می کنند، کانالیزه شدن اخبار از سوی دولت است. ۱۲ نفر از کسانی که عوامل تخصصی و حرفه ای را در کارهای مختلف روزنامه نویسی (مقاله و خبر و گزارش) مؤثر می دانند، دلیل این مسئله را نیز لزوم استفاده از روشهای تخصصی در کار روزنامه نگاری عنوان می کنند. ۹ نفر دیگر معتقدند که اساساً به دلیل اینکه روزنامه نگاری کاری تخصصی است، تخصص می تواند مهمترین نقش را در بین این عوامل داشته باشد. بنابراین، حدود ۳۴ درصد از پاسخگویان محور کار روزنامه را داشتن تخصص حرفه ای روزنامه نگاری می دانند.

۸ نفر از پاسخگویان که عوامل اجتماعی را در خبر نویسی و گزارش نویسی و مقاله نویسی مؤثر می دانند، دلیل آن را تعیین کنندگی خواسته اجتماع در کار مطبوعات، ذکر می کنند. این عده، ۱۶ درصد پاسخگویان را تشکیل می دهند.

۸ نفر دیگر (۱۶ درصد) از پاسخگویان که عوامل مدیریتی و سازمانی را بر فعالیتهاى مختلف روزنامه نگاری مؤثر می دانند، عقیده دارند مدیریت روزنامه در واقع اولویتهای اصلی خبرنگاری، مقاله نویسی و گزارش نویسی را تعیین می کند.

(جدول شماره ۱۲).

از بین ۱۱ نفر از کسانی که مدیریت فردی را برای مطبوعات برگزیده‌اند، ۳ نفر این کار را به دلیل ایجاد تمرکز می‌دانند و ۴ نفر معتقدند که مدیریت شورایی کارایی ندارد. ۴۰ نفر دیگر هم سرعت در تصمیم‌گیری و نبود فرهنگ شورایی را در جامعه ما، دلیل انتخاب مدیریت فردی برای مطبوعات می‌دانند (جدول شماره ۱۳).

انتخاب مدیران از بین خبرنگاران

۲۳ نفر از پاسخگویان معتقدند که مدیران مطبوعات باید از میان خبرنگاران انتخاب شوند. ۱۵ نفر انتخاب مدیران را از بین خبرنگاران ضروری ندانسته و ۲ نفر نیز جوابی به این سؤال نداده‌اند. بدین ترتیب، ۶۶ درصد پاسخگویان موافق

انتخاب مدیر از بین خبرنگاران هستند.

۳۰ درصد مخالف انتخاب مدیر از بین خبرنگاران بوده و ۴ درصد هم در این زمینه پاسخی نداشته‌اند. ۲۰ نفر از پاسخگویان، علت انتخاب مدیران از بین خبرنگاران را، داشتن تجربه و تخصص لازم در این زمینه می‌دانند. ۱۳ نفر از آنان بر این اعتقادند که خبرنگاران به دلیل آشنایی با مشکلات حرفه‌ای و اجتماعی و برخورد با مسائل رفاهی صنف خود، می‌توانند به مدیریت روزنامه منصوب شوند.

۶ نفر از پاسخگویان به این دلیل مخالف مدیریت خبرنگاران هستند که معتقدند خبرنگار، تخصص انجام دادن کار اداری را ندارد.

۵ نفر دیگر دلیل می‌آورند که خبرنگار توانایی بر عهده گرفتن مسئولیت مدیریت

را ندارد. ۴ نفر دیگر هم اعتقاد دارند که لزومی برای این کار (مدیر شدن خبرنگار) نمی‌بینند (جدول شماره ۱۴).

وضع مدیریت مطبوعات پس از انقلاب

در مورد وضع مدیریت مطبوعات پس از انقلاب، ۱۲ نفر از پاسخگویان نظری نداشته‌اند. ۱۴ نفر پاسخ داده‌اند که مدیریت مطبوعاتی پس از انقلاب وضع نامساعدتری پیدا کرده است. ۱۱ نفر از پاسخگویان طرح کرده‌اند که مدیریت مطبوعات پس از انقلاب بهتر شده است. ۳ نفر گفته‌اند که مدیریت بعد از انقلاب فوقی نکرده است. و یک نفر به این سؤال پاسخی نداده است.

بدین ترتیب، ۴۲ درصد از پاسخگویان در مورد وضع مدیریت پس از انقلاب

● جدول شماره ۱۲، دلایل ایجاد مدیریت شورایی

● جدول شماره ۱۳، دلایل ایجاد مدیریت فردی

● جدول شماره ۱۴، دلایل مدیریت یا نداشتن مدیریت خبرنگار

● جدول شماره ۱۵، وضع مدیریت پس از انقلاب

بی نظر بوده‌اند. ۲۸ درصد هم اعتقاد دارند که وضع مدیریت بدتر شده است. ۲۲ درصد هم اوضاع مدیریت پس از انقلاب را بهتر از قبل توصیف می‌کنند (جدول شماره ۱۵).

۶ نفر از پاسخگویان بهتر شدن وضع مدیریت را پس از انقلاب، از ابعاد سیاسی دانسته‌اند. ۳ نفر ابعاد اقتصادی را در این زمینه مهم قلمداد کرده‌اند. چهار نفر بهبود مدیریت را از لحاظ فرهنگی مطرح ساخته‌اند. ۲ نفر این بهبود را از لحاظ اجتماعی توصیف کرده‌اند. و دو نفر دیگر هم بهبود وضع مدیریت را پس از انقلاب در کلیه موارد سیاسی و اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی دانسته‌اند. ۶ نفر از کسانی که نظر داده‌اند وضع مدیریت مطبوعات پس از انقلاب بدتر شده است، موارد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی را مؤثر دانسته‌اند. ۳ نفر بدتر شدن مدیریت را از ابعاد اقتصادی مطرح کرده‌اند، یک نفر از لحاظ اجتماعی. و ۳ نفر بدتر شدن وضع مدیریت را از نظر نداشتن اطلاعات کفافی در تمام زمینه‌ها - به خصوص مدیریت - عنوان ساخته‌اند.

انعکاس رویدادهای جامعه در مطبوعات ۴۳ نفر از پاسخگویان در جواب این سؤال که آیا مطبوعات در حال حاضر همه رویدادهای جامعه را منعکس می‌کنند پاسخ «خیر» داده‌اند و ۴ نفر پاسخ مثبت، ۳ نفر پرسش را بدون پاسخ گذاشته‌اند.

بدین ترتیب، ملاحظه می‌شود که ۸۶ درصد از پاسخگویان معتقدند که مطبوعات همه رویدادهای جامعه را انتشار نمی‌دهند و منعکس نمی‌کنند، ۸ درصد هم اعتقاد دارند که مطبوعات همه رویدادهای جامعه را انعکاس می‌دهند.

پاسخگویان دلایلی را برای انعکاس نیافتن همه رویدادهای جامعه توسط مطبوعات عنوان کرده‌اند:

از جمله، ۹ نفر از آنها گفته‌اند که مسایل سیاسی و نبود آزادی مطبوعات سبب درج نشدن همه رویدادها می‌شود. ۷ نفر گفته‌اند که سانسور و خود سانسوری مانع انعکاس

رویدادها می‌شود. ۳ نفر به ضعف تخصصی و حرفه‌ای خبرنگاران در این زمینه اشاره داشته‌اند ۳ نفر هم ضعف مدیریت در مطبوعات را عامل عمده دانسته‌اند. ۳ نفر دیگر هم به نفوذ گروه‌های فشار در جامعه اشاره داشته‌اند. ۱۳ نفر هم توجه به شرایط اجتماعی و مصلحت‌های جامعه را یک دلیل مهم برای انعکاس نیافتن همه رویدادها دانسته‌اند، و ۲ نفر سوءاستفاده امپریالیسم و استکبار را در این رابطه مطرح کرده‌اند. ۴ نفر نیز به مشخص نبودن جایگاه مطبوعات در جامعه اشاره کرده، این مسئله را عامل مهمی در انعکاس نیافتن رویدادها دانسته‌اند (جدول شماره ۱۶).

۴ نفر از پاسخگویانی که گفته‌اند مطبوعات فعلی همه رویدادها را منعکس نمی‌کنند، به این نکته اشاره داشته‌اند که مطبوعات به رغم کاستیها به انعکاس رویدادها می‌پردازند و اگر بخواهیم مقایسه‌ای بین گذشته و حال انجام بدهیم، به این نتیجه به نحو بهتری دست خواهیم یافت.

نقش خبرنگاران در بهبود وضع مطبوعات پاسخگویان نقش خبرنگاران را در بهبود وضع مطبوعات، اساسی و مهم توصیف می‌کنند. ۲۵ نفر از پاسخگویان معتقدند که خبرنگاران با بهبود بخشیدن به کیفیت کار خود و با جرأت و جسارت زیاد می‌توانند در کار مطبوعات مؤثر باشند. ۴ نفر از

● جدول شماره ۱۶، دلایل انعکاس نیافتن همه رویدادها در مطبوعات

پاسخگویان ضمن ابراز چنین عقیده‌ای، به این نکته اشاره دارند که خبرنگاران وجدان بیدار جامعه هستند و باید حداکثر استفاده را از فضای موجود بکنند. ۶ نفر دیگر از پاسخگویان گفته‌اند که اگر شرایط مساعد باشد، خبرنگار می‌تواند پل ارتباطی بین مردم و مسئولان جامعه باشد و اعتماد همگان را از طریق کسب صحیح اخبار و انعکاس درست آنها جلب کند. ۱۵ نفر از پاسخگویان نیز نقش خبرنگاران را در بهبود وضع مطبوعات، ناچیز می‌دانند. به اعتقاد آنها، در واقع شرایط سیاسی، حاکم بر جامعه است که وضع مطبوعات را تعیین می‌کند و تا زمانی که شرایط مطلوب نباشد، از خبرنگاران نمی‌توان انتظار داشت که در بهبود وضع مطبوعات مؤثر باشند (جدول شماره ۱۷).

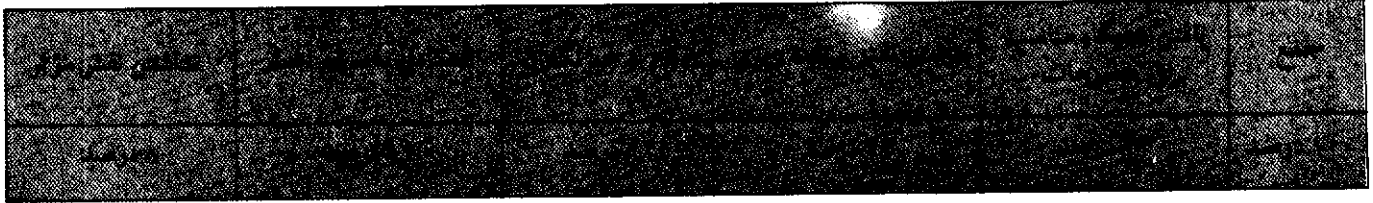
در جمع‌بندی نظرهای پاسخگویان در مورد نقش خبرنگاران در مطبوعات، می‌توان به مسایل کلی زیر اشاره کرد:

الف. خبرنگاران با مجهز بودن به بینش سیاسی - اجتماعی عمیق، می‌توانند پل ارتباطی بین مردم و مسئولان و مقامات جامعه باشند.

ب. خبرنگاران با داشتن تخصص لازم می‌توانند به حرکت‌های تبلیغاتی نظام جهت بدهند.

ج. جرئت و جسارت خبرنگار در محل می‌تواند در تعیین جایگاه مطبوعات مؤثر باشد.

● جدول شماره ۱۷، تأثیر نقش خبرنگاران در بهبود وضع مطبوعات

نقش مدیران مطبوعات

در ارتباط با نقش مدیران در پیشبرد وظایف مطبوعات، ۲۲ نفر از پاسخگویان رسالت آنها را تلاش برای یافتن جایگاه درست مطبوعات در جامعه می دانند. ۶ نفر از پاسخگویان هم معتقدند که مدیران مطبوعات نقش معماران فرهنگی جامعه را بازی می کنند. ۷ نفر نیز بر دفاع از موقعیت حرفه ای خبرنگاران و ضرورت انتقاد پذیری مدیران به منظور بازسازی نقش و رسالت مطبوعات تأکید می کنند. ۶ نفر از پاسخگویان مهمترین نقش و رسالت مدیران را انعکاس به موقع و صحیح اخبار و رویدادهای مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می دانند. ۵ نفر از آنان نیز معتقدند که مدیران مطبوعات نقش برنامه ریزی و هدایت گر و رسالت روشن ساختن مشکلات جامعه را بر عهده دارند.

۴ نفر از آنان نیز معتقدند که مدیران نقش مؤثری در پیشبرد رسالت مطبوعات ندارند، زیرا عوامل و عناصر دیگری در انجام وظایف اجتماعی و سیاسی مطبوعات مؤثرند (جدول شماره ۱۸).

براساس پاسخهای پاسخگویان در مورد رسالت مدیران مطبوعات، می توان نتایج زیر را استخراج کرد:

۱. تلاش برای یافتن جایگاه صحیح برای مطبوعات در جامعه
۲. جلب اعتماد عمومی با درج اخبار و گزارشهای صحیح
۳. انعکاس مشکلات گوناگون مردم
۴. جلوگیری از گروه گرایی و پذیرش انتقاد، برای باز سازی نقش و رسالت مطبوعات
۵. رهبری فکری و عقیدتی جامعه و

برنامه ریزی در جهت هدایت مطبوعات

۶. حمایت از خبرنگاران و ایجاد نظام حرفه ای مطبوعات.

نتیجه گیری

نتایجی که از این فصل می توان گرفت به شرح زیر است:

۱. کلیه پاسخگویان بر آموزش حرفه ای و تخصصی خبرنگاران تأکید دارند.
۲. بیشتر پاسخگویان آموزش دانشگاهی را برای خبرنگاران لازم می دانند و دلایلی که برای این مسئله بیان می کنند، تخصصی بودن حرفه روزنامه نگاری، بالا رفتن قدرت کارایی و حرفه ای خبرنگاران پس از آموزش، و میسر نبودن زمینه کسب اطلاعات در سطوح قبل از دانشگاه است.
۳. نزدیک به نیمی از پاسخگویان، آموزش تخصصی و حرفه ای خبرنگاران را نسبت به قبل از انقلاب نامساعدتر توصیف کرده اند.
۴. عده ای از پاسخگویان که مدرک لیسانس روزنامه نگاری داشته اند، نقش تحصیلات و تخصص را بر کارشان بسیار مؤثر دانسته اند.
۵. گروهی از پاسخگویان، تأثیر عوامل سیاسی را بر کار مطبوعات مؤثرتر از سایر عوامل اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و مدیریتی و ... دانسته اند.
۶. اکثر قریب به اتفاق پاسخگویان، ضعفهای مطبوعات را از لحاظ مدیریتی، در بی توجهی به ابعاد روزنامه نگاری تخصصی، نداشتن سازماندهی مطلوب تحریری و اداری و نبود مدیرتهای قوی بیان داشته اند.
۷. بیشتر پاسخگویان، مدیریت شورایی را بهترین الگوی مدیریت برای مطبوعات

معرفی کرده اند و دلایلیشان این است که یک فرد به دلایل مختلف چون: عدم قدرت و توانایی، خود محوری و نبود تقسیم کار تخصصی، قادر به اداره یک روزنامه بزرگ و یا یک نشریه نیست.

۸. بیشتر پاسخگویان معتقدند که مدیران مطبوعات می باید از میان خبرنگاران انتخاب شوند، زیرا آنها به دلیل آشنایی با مشکلات حرفه ای و شغلی و تخصصی بهتر از دیگران می توانند اداره امور نشریه یا روزنامه را به دست بگیرند.

۹. عده ای از پاسخگویان، وضع مدیریت مطبوعات را نسبت به قبل از انقلاب نامساعد ارزیابی کرده اند و عده ای دیگر اظهار داشته اند که مدیریت مطبوعات پس از انقلاب بهتر شده است.

۱۰. بیشتر پاسخگویان معتقدند که مطبوعات فعلی همه رویدادهای جامعه را منعکس نمی کنند و دلایل این مسئله از دیدگاه آنان عبارتند از: مسایل سیاسی و سانسور، ضعف تخصصی و مدیریتی مطبوعات، توجه به مصلحتهای اجتماعی و سیاسی و مشخص نبودن جایگاه مطبوعات.

۱۱. پاسخگویان نقش خبرنگاران را در بهبود وضع مطبوعات مؤثر دانسته اند و بر این مسئله تأکید داشته اند که خبرنگاران با افزایش سطح دانش و کارایی خود می توانند تأثیر بسزایی در وضع مطبوعات داشته باشند.

۱۲. پاسخگویان مهمترین نقش مدیران مطبوعات را تلاش برای تثبیت جایگاه مطبوعات در جامعه و هدایت و برنامه ریزی و جهت دادن به افکار عمومی دانسته اند.

● «سیاسی عمل کردن»

مدیران مؤسسات مطبوعات بزرگ باعث می‌شود نیازهای خبری و ارتباطی و فرهنگی جامعه تحت‌الشعاع این مسئله قرار گیرد.

از تخصص‌های مختلف در ساختار مدیریتی مطبوعات بهره‌بهتری گرفت. بدین معنی که در یک شورای سردبیری، چند نفر متخصص و کارشناس در زمینه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی می‌توانند حضور داشته باشند. وجود این کارشناسان در یک شورا باعث خواهد شد که گردش کار روزنامه و مجله و نشریه سریعتر و بهتر باشد.

پیشنهاد‌های زیر نیز می‌تواند در بهبود وضع مدیریت مطبوعات مؤثر باشد:

۱) برای اینکه بتوان مدیریت مطلوب را بر مطبوعات حاکم کرد، بهترین راه می‌تواند ارتقای موقعیت حرفه‌ای و تخصصی خبرنگاران باشد. به عبارت دیگر به جای اینکه خارج از چارچوب مطبوعات، «مدیری» را بر این نهادها حاکم کنیم، می‌توانیم در درون روزنامه‌ها و نشریات شرایطی ایجاد کنیم که امکان رشد برای خبرنگاران تا سطح مدیریت وجود داشته باشد.

۲) مدیریت مطبوعات با توجه به اینکه حامل بار فرهنگی است، باید تا آنجا که امکان دارد، از تسلط امور سیاسی یا به عبارت دیگر «سیاسی عمل کردن» مدیران مطبوعات دور باشد. سیاسی عمل کردن مدیران مؤسسات مطبوعاتی بزرگ باعث می‌شود نیازهای خبری و ارتباطی و فرهنگی جامعه تحت‌الشعاع این مسئله قرار بگیرد.

۳) به منظور تربیت نیروی متخصص و کارآمد در مطبوعات، ضمن احیای رشته روزنامه‌نگاری در سطح لیسانس و فوق لیسانس و بالاتر، ضروری است که مراکز فرهنگی مربوطه، به تحقیق و تدوین اصول و روش‌های روزنامه‌نگاری تخصصی - منطبق با شرایط اقتصادی، اجتماعی ایران - بپردازند و در این زمینه کتاب‌های جدیدی تدوین کنند.

به درستی ایفا کنند.

از سوی دیگر، نباید فراموش کرد که مسایل سازمانی و تشکیلاتی مطبوعات هم تا حد زیادی تحت‌الشعاع مسایل سیاسی و اقتصادی و اجتماعی قرار می‌گیرد. به هر صورت، مطبوعات فعلی می‌توانند با دگرگونی در ساختار تشکیلاتی خویش، نقش مهمتری را در عرصه فرهنگی و سیاسی جامعه برعهده بگیرند.

با بررسی تاریخی وضع مطبوعات در ایران، و هم‌چنین با انجام یک تحقیق پیمایشی، می‌توان الگوی خاصی برای مدیریت در مطبوعات ایران پیشنهاد کرد.

الگوی پیشنهادی مدیریت

طبق تحقیق پیمایشی که صورت گرفته است، می‌توان الگوی مدیریت شورایی را در سطح مطبوعات ایران پیشنهاد کرد. دلایلی را که برای این الگو، طبق نظر پاسخگویان به پرسشنامه این تحقیق می‌توان ارائه داد، به شرح زیر است:

الف. بافت سازمانی و سیستم اداری مطبوعات با تشکل اداری سایر سازمانها متفاوت است، از این رو، اعمال مدیریت فردی تحت عنوان یک مدیر یا صاحب امتیاز یا حتی سردبیر، منجر به انحصار گرایی و خود محوری و کم توجهی به نیازهای جامعه مطبوعات می‌شود. بنابراین، بهترین راه این است که از طریق برگزیدن مدیریت شورایی، از بروز این مسایل جلوگیری شود.

ب. با شورایی شدن مدیریت در مطبوعات و نشریه‌های گوناگون، می‌توان

جمع‌بندی نتایج تحقیق

یک جمع‌بندی کلی از نتایج تحقیق، این مسئله را روشن می‌کند که بنیان روزنامه‌نگاری در ایران، از ابتدا بر پایه‌ها و ارکان صحیحی نبوده است. تأسیس نخستین روزنامه‌ها در ایران (در دوره قاجاریه) از سوی حکومت خود کامه استبدادی انجام شده است. بنابراین، شکل‌گیری مطبوعات در ایران نه بر مبنای نیازهای فرهنگی جامعه، بلکه براساس ایجاد شرایط تحمیلی بوده است. انتشار اولین روزنامه‌ها از سوی حکومت وقت، این تاثیر منفی را داشته است که مطبوعات در ایران نتوانند روند طبیعی رشد و تکامل فرهنگی و اجتماعی پیدا کنند. با وقوع انقلاب مشروطه، هرچند که مطبوعات تا حد زیادی توانستند خود را از سلطه تئوری «ژورنالیسم استبدادی» و نفوذ حکومت بر مطبوعات رها کنند، اما به دلیل اینکه مفاهیم عمده آزادی بیان در جامعه تعمیق پیدا نکرد، مسایل و مشکلات مطبوعات نیز بر طرف نشد. بررسی تاریخی وضع مطبوعات در ایران مشخص می‌کند که در دوره‌های مختلف تاریخی، مطبوعات در واقع به نوعی ابزار تبلیغاتی دولتها و حکومتها بوده‌اند. اما در شرایطی که زمینه لازم در جامعه برای تحول وجود داشته است، مطبوعات توانسته‌اند به عنوان عناصر پیشرو و پیشاهنگ، در جهت رشد و ارتقای سطح آگاهی سیاسی و فرهنگی جامعه حرکت کنند. مسلم است تا زمانی که شرایط دموکراتیک برای فعالیت آزادانه مطبوعات فراهم نشود، این وسایل ارتباطی نخواهند توانست وظایف خود را